بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ގޮތުގެ ޚުލާޞާ

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2018/HC-A/47
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:**
- ނަން: އަބްދުﷲ ޝަރީފް
- އައިޑީކާޑު ނަންބަރު: A315994
- ދާއިމީ އެޑްރެސް: އަރުވާ / ސ. ހިތަދޫ
- މިހާރުގެ އެޑްރެސް: އަރުވާ / ސ. ހިތަދޫ

- **އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް:**
- ނަން: ހުސައިން ނިޒާމް
- އައިޑީކާޑު ނަންބަރު:A305179
- ދާއިމީ އެޑްރެސް: ދިލްރަސްވިލާ / ގދ. ތިނަދޫ
- މިހާރުގެ އެޑްރެސް: ދިލްރަސްވިލާ / ގދ. ތިނަދޫ

- ރަޖިސްޓްރީކުރެވުނު ތާރީޚް: 06 ރަބީޢުލްއައްވަލް 1439 / 24 ނޮވެމްބަރު 2017
- ނިމުނު ތާރީޚް: 05 ރަޖަބް 1439 / 22 ޖަނަވަރީ 2018

- އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2251/Cv-C/2016
- ނިންމެވި ކޯޓު: ސިވިލް ކޯޓު
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފައިސާ އަތުލުމަށް ހުށަހެޅި މައްސަލަ
- ހުށަހެޅި ތާރީޚް: 2016-10-18
- ނިމުނު ތާރީޚް: 2017-09-28
- **މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:**

ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ދީދީ — ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް (ރިޔާސަތު) — ފަނޑިޔާރު އަލީ ސަމީރު

- **ދަޢުވާގެ ޚުލާސާ:**

މިއީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2251/Cv-C/2016 ޤަޟިއްޔާ އެކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފުވާކަމަށްބުނެ، ރ. މީދޫ / އަލްފާ، ޢަބްދުﷲ ނާޝިދު ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ބަލަމުންދާ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތަކީ ގއ. ދާންދޫ / ދިލްކަޝްވިލާ، ހަސަން ނިޔާޒު އެވެ.

- **ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތައް:**

01- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2251/Cv-C/2016 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ހިނގުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓް ބެލިއިރު، އެޤަޟިއްޔާއަކީ ރ. މީދޫ / އަލްފާ، ޢަބްދުﷲ ނާޝިދު އާއި ގއ. ދާންދޫ / ދިލްކަޝްވިލާ، ހަސަން ނިޔާޒު އާއި ދެމެދު 01 ފެބްރުއަރީ 2016 ގައި އެއްބަސްވެ ސޮއިކުރެވުނު އެގްރީމަންޓުގެ ދަށުން ޢަބްދުﷲ ނާޝިދު އަތުން އަމާނާތުގެ ގޮތުން 750,000-00ރ. (ހަތްލައްކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) ގެންގޮސް [illegible] ޢަބްދުﷲ ނާޝިދުގެ ނަމުގައި [illegible] ރ. ނަންބަރު A4253B-03-16-E "ރިސޯޓް" [illegible] 5% (ފަހެއް އިންސައްތަ) [illegible] 06 ވަނަ [illegible] 10 ވަނަ [illegible] 11 ވަނަ [illegible] 60,000-00ރ. (ފަސްދޮޅަސްހާސް ރުފިޔާ) [illegible] ގއ. ދާންދޫ / ދިލްކަޝްވިލާ، ހަސަން ނިޔާޒު ގެ ފަރާތުން [illegible]،

ޤަޟިއްޔާ ބައްލަވައި ކުރައްވާފައިވާ ޙުކުމުގައި، "ދެންފަހެ، އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނުކުތާތަކާއި ހުށަހެޅިފައިވާ ބައްޔިނާތަކާއި ދިފާޢުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ބަލާއިރު، ރ. މީދޫ "އަލިވާ" ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން އާއި ގއ. ދާންދޫ / ރިލޯކްސްޝޯރ ނިޔާޒް އާއި ދެމެދު 01 ފެބްރުއަރީ 2016 ގައި އެއްބަސްވެ ސޮއިކުރެވުނު އެގްރީމެންޓްގެ ދަށުން ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން އަރިހުން ޙަސަން ނިޔާޒްގެ އަތުން 750,000.00ރ. (ހަތްސަތޭކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) ނަގާފައިވާ ކަމާއި، މިފައިސާ އަރިހުން ދޫކުރެވިފައިވަނީ ސައިކަލެއް ގެނެސްދިނުމަށް ޢަބްދުﷲ ޙުސައިނާއި ދެމެދު ހަމަޖެހުނު ކުރުމަށްފަހު ރ. ނަންބަރު A4253B-03-16-E "ރިހަނު" ނަމަކަށްކިޔާ ބޯޓު ޙަވާލުކުރުމަށް ބޯޓުގެ ޙަވާލުކުރުމަށް ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން އާއި ދެމެދު ހަމަޖެހިފައިވާކަމާއި، ބޯޓުގެ އަގުގެ ގޮތުން ދައްކަން ދިނުމަށް ދެއްކުމަށް އަދި މިފައިސާގެ ދަށުން ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން ޙަވާލުކުރި ފައިސާ ދައްކާފައިވާކަން ސާބިތުވާކަމާއި، ފައިސާ ދެއްކުމަށް ޝަރީޢަތުން ސާބިތުވާތީ ކޮމިޝަނުގެ ގޮތުގައި ދައްކަން ޖެހޭ ބޮޑު ދައްކަވާފައިވާ ދިނުމުގެ ގޮތުން 750,000.00ރ. (ހަތްސަތޭކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) އާއި، އެއްބަސްވުމުގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެ މުއްދަތު ހަމަވުމުން ދައްކަން ޖެހޭ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ގޮތުގައި ދައްކަންޖެހޭ 5% (ފަހެއް އިންސައްތަ) އާއި ކޮމިޝަން ދައްކަން ޖެހޭ ޖުމްލަ ފައިސާގެ ޝަރީޢަތުން ސާބިތުވާތީ މުދަލާއި ސާބިތުވެފައިވާ ސަބަބުން އެއްބަސްވުމުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދައްކަން -/60,000ރ. (ފަސްދިހަހާސް ރުފިޔާ) އާއި މިއެންމެ ފައިސާގެ ޖުމްލަ އަދަދުގެ ގޮތުން ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާގެ ޖުމްލަ ޢަދަދު ހިނގާފައިވާ ފައިސާގެ ގޮތުގައި އެދިފައިވާ 1,095,000.00ރ. (އެއްމިލިއަން ނުވަދިހަ ފަސްހާސް ރުފިޔާ) އަށް ދައްކަންޖެހޭ ގއ. ދާންދޫ / ރިލޯކްސްޝޯރ ޙަސަން ނިޔާޒްއަށް ރ. މީދޫ / އަލިވާ ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން ދައްކަން ފައިސާދައްކަމުން ސާބިތުވީ މިނިވަން ސިވިލް ކޯޓުގެ ޙުކުމަށް ފައިސާ ދިނުމަށް މިޙުކުމް ޢަމަލުކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 28 ސެޕްޓެމްބަރ 2017 ވަނަ ދުވަހުން ފެށިގެން އަދަދުތައް ޖަމާކުރުމަށް އަދި ސިވިލް ކޯޓަށް ފައިސާ ޙަވާލުކުރުމަށް ކޯޓުން ދުވަހުގެ 08 (އަށެއް) މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި ފައިސާ 1,095,000.00ރ. (އެއްމިލިއަން ނުވަދިހަ ފަސްހާސް ރުފިޔާ) ދައްކަން ޖެހޭނޭ ކަމަށް ގއ. ދާންދޫ / ރިލޯކްސްޝޯރ ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން (އައިޑީ ކާޑު ނަންބަރު A315994) އަށް އަންގައި ޙުކުމްކުރަމެވެ." މިގޮތުން ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ ޤަޟިއްޔާގެ ސަބަބުތަކަކީ ތިރީގައި އެވަނީ ބަޔާންވެއެވެ.

02- އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ގޮތުގެ މަތީން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2251/Cv-C/2016 ޤަޟިއްޔާގައި ހުކުމްކުރެއްވުމާއި ގުޅިގެން ހ. ޖީނޫ / އައްޑޫ، ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު ގެ ވަކީލު ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރައްވަން، އަންނަނިވި ނުކުތާތައް ފާހަގަކޮށް އެދުނުކަމާއި ދުރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ.

- ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ: ދަޢުވާގެ ދުވަސް ފިޔަވައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ބަޔާން ހިއްސާގެ ފަރާތުން ޢަބްދުﷲ ޙަމީދަށް ދޭންޖެހޭ 700،000.00ރ. (ހަތްލައްކަ ރުފިޔާ) ކަމާއި، ހަމަވެފައި ބަޔާން ހިއްސާގެ އަގުން ޢަބްދުﷲ ޙަމީދަށް ލިބިފައިވާ 300،000.00ރ. (ތިންލައްކަ ރުފިޔާ) ކަން ޢަބްދުﷲ ޙަމީދުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހުކުމްގެ ލިޔެކިޔުން، އާ ލިޔެކިޔުން އެއްބަސްވުން ވަރަކަށް ޝަރީޢަތުން ބިނާކޮށްފައިނުވާ ގޮތަށް ހިނގާފައިވާ ކަމަށްބުނެ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ނުކުތާ އެވެ.
- ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ: ޝަރީޢަތު ދީ އަދި ހުކުމަށް ބިނާކުރެވުނު ގޮތާއި ދަލީލުތައް ބަލާފައިވާ މައްސަލަތަކުން ކުރުވާފައި ދޭންޖެހޭ އެއްބަސްވުމުގެ ތަފްސީލު ބިނާކޮށް ގޮތާއި ދަލީލުތައް ޝަރީޢަތް މަޖިލީހުގައި ހުށަހެޅި ޗެކުގެ މައްސަލަތަކާ ކުރިމަތިން ހިއްސާގެ ކަމަށްބުނެ ހިނގާފައިވާ ކަނޑައެޅުމަށް އެކަމަށް ކުރެވޭ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ނުކުތާ އެވެ.
- ތިންވަނަ ނުކުތާއަކީ: ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު ބައިގެން ހިއްސާ އަދި ދެއްކުނުދޭން ފަރާތް ބައިގެން ހިއްސާ އެގޮތުން އަދަދު އިސްތިހާރު ބަލާފައިވާކަން ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު ހުށަހެޅި ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ހ. ކަރަންޓް / ހުވަދުއިގެ، އަޙްމަދު ޝަރީފް އާއި މ. ޕާކް / ނޫރަންމާގެ، ޢަބްދުﷲ ފައިޞަލް ހެކިބަހުން އެނގެން ކަމަށް ދިން އެ ހިއްސާ އާއި ބަލާފައި ޢަބްދުﷲ ހިއްސާ ލިބިފައިވާ ކަމަށް ޝަރީޢަތުގައި އިއްތިފާޤުވެވޭ، ހެކިންގެ ހެކިބަހުން ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރެވިފައި ނުވާ މައްސަލަ ހިނގާފައިވާ ކަމަށްބުނެ ހުށަހަޅުއްވާފައެވެ.

03- ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2251/Cv-C/2016 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ހިންގުން ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގައި، ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރައްވަން ހ. ޖީނޫ / އައްޑޫ، ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު ގެ ވަކީލު ހުށަހަޅުއްވާ ނުކުތާތަކީ، އެދުނުކަމާއި ދިފާޢީ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ

[illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ފާހަގަކުރަމެވެ.

3.1- ފުރަތަމަ ކަމަކީ: އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތާއި ދެމެދު 01 ފެބްރުއަރީ 2016ގައި ވެވިފައިވާ "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"ގެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ބަޔާން ކޮށްފައިވޭ؛

> "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] -/750000 ([illegible] [illegible]) [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] -/750000 ([illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

[illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކި [illegible] [illegible]، ސަބަބަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ ބަހުން ހެކި (oral evidence)ގެ [illegible] ހެކި ނުވަތަ (documentary evidence) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު: 2010/SC-A/17 [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ބަޔާން ކޮށްފައިވޭ؛

> "...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި ([illegible]) [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ހެކި [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]..."

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު: 2010/SC-A/02ގައި [illegible] [illegible] ބަޔާން ކޮށްފައިވެއެވެ؛

> "...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި [illegible] (documentary evidence) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]..."

[illegible] (content) [illegible] 1 [illegible] 300000/-[illegible] (counter claim) [illegible] (evidential burden) [illegible] 300000/-[illegible] 1 [illegible]

3.2- ދެވަނަ ސުވާލު: އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތާއި ދެމެދުގައި ވެފައިވާ "ވިޔަފާރީގެ އެސްޓޭޓުން ފައިސާ ދޫކުރުމުގެ އެގްރީމަންޓް" އަށް ބަލާއިރު، އެއެގްރީމަންޓުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި؛

"މިއެގްރީމަންޓުގެ 10 ވަނަ މާއްދާއި އެއްގޮތަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ކުލިތަކުގައި ފައިސާ ދޫކުރި ފަރާތުން **ލަންކާ ރުޕީސް ދުނިޔޭގެ ޕީ** ގެ ތެރޭގައި ދައްކަންޖެހޭ -/60000 (ފަސްދޮޅަސްހާސް) ރުފިޔާ ކުރިއަށްދީފައިސް ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ތެރޭގައި ފައިސާ ދޫކުރި ފަރާތަށް ރިޓާން ފައިސާ ނުދީ ފަރާތުން އަދާކުރަންވާނެއެވެ."

މިފަދައިން ބަޔާން ކޮށްފައި އޮންނަ އުޞޫލަށް ބަލާއިރު، މިދަށުން އިނގިރޭސިވަހުން "ލަންކާ ރުޕީސް ދުނިޔޭގެ ޕީ" އަކީ ކޮބައިތޯ ދެނެގަތުމަށް ލަންކާ ރުޕީސް ފަހުން ބަލާއިރު މިކަމަށް ބަހާއިގެން ޤާނޫނީ ޕީ އެއްޗަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމަށް ޝަރީޢަތް ކުރެއްވުމުގައި ސްޓޭޓަސްގެ އެއްބަސްވުން ހޯދުއްވުމަށް "ލަންކާ ރުޕީސް ދުނިޔޭގެ ޕީ" ޝަރީޢަތް ދެނެގަނެވޭނެ ކަމަށްވާތީ، ލަންކާ ރުޕީސްގެ ހުރިހާ މިންވަރުގެ ގޮތުން ބަލަމުން ދާންޖެހެއެވެ؛

ދިވެހިރާއްޖޭގައި ރުޕީގެ ޕީ، އެއީ ރަސްމީ އަދަދު ބަލައިގަތުމުގެ ގާނޫނުތަކުން ބޭނުމަކީ ލަންކާ އަދި ގައުމުތައް އަދި މިއަޅުގަނޑު ނަމޫނާގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުލިތަކުގައި ލަންކާ ރުޕީސް ލިބިގެން އަދި ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ލިބޭ ދައުލަތުގެ ލިޔެކިޔުމާއި ގުޅޭގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ލަންކާ ރުޕީސް ބޭނުންކުރުން 1932 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން، ގާނޫނު ކަނޑައަޅާ ޝަރީޢަތްގައިވެސް ރުޕީސް ގެންދިޔުމުގެ ކަމާބެހޭ ގާނޫނީ ބާރު ހޯދަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަސާސީ ޤާނޫނާއި އެއްގޮތަށް ގެންގޮސްފައިވާކަން ފާހަގަކުރަމެވެ، އަދި ލަންކާ ރުޕީސް ގެ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރެވުނު މިންވަރު، އެކަން ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންކުރާ ގާނޫނީ މާއްދާތަކުގެ ތެރެއިން، 1954 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން، ގާނޫނު ކަނޑައަޅާ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބަލަހައްޓާ، ލަންކާ ރުޕީސް ދެނެގަތުމަށް ކަނޑައަޅާ ބާރު ދެވިފައިވާކަން، ލަންކާ ރުޕީގެ ކަމާގުޅުންހުރި، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން، އެކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި ކަނޑައަޅާ ވިޔަފާރި އުސޫލުތަކުން ފާހަގަ، ސަރުކާރު ދިވެހިރާއްޖޭ މިފަދަ ގޮތް، މިގޮތަށް ދިޔަ ބަލަންޖެހޭގޮތް ކަމަށް ފާހަގަކުރަމެވެ، އެހެންކަމުން ދިވެހި ރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރި ބާރު ކަނޑައެޅުނު ގާނޫނީ ބާރުގެ ޤާނޫނު ޤާނޫނުއަސާސީ ފަދަ ގާނޫނުތަކުން ދެނެގަތުމަށް ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭ މިގޮތުން ބަލާއިރު، ޝަރީޢަތް ކަނޑައަޅާ ގާނޫނު ކަމުގައި ގާނޫނު 6 ގެ 178 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައި ވާ "ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ބަލައި ނިންމާ ކަމެއް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ވިޔަފާރި ކުރުމުގައި ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ނިންމާފައިވާ ގާނޫނު" ގެ 7 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، އެމާއްދާގައި ބުނެފައި ވަނީ؛

"...މިގޮތުން ސަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ޢުސޫލުތައް މިހެން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރު ކޯޓުތަކުގައި ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ހައިސިއްޔަތުން ބަލާނީ ކުށުގެ ހުކުމް ތިމާވެއްޖެ ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ."

މިފަދައިން ކަމާއި، އޭގެފަހުން 01 ޑިސެމްބަރ 2002 ގައި އަމަލު ކުރަންފެށި "ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވަކާލާތު ކުރާ ދަޢުވާދާރުންބެހޭ ގަވާއިދު"ގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ 1 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބުނެފައިވަނީ،

"ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ހައިސިއްޔަތުން ބަލާނީ ކުށްތަކުގައި މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސްގެ ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޑިޕާޓްމަންޓުގައި ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާ ފަރާތަކުންނެވެ."

އަދި އޭގެފަހުން، އަމަލުކުރަމުން ގެންދިޔަ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2012/01/SC (03 ޖޫން 2012) ސަރކިއުލަރުގައި ބުނެފައިވާގޮތުން "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގައި ވަކާލާތުކުރާ ޝަރުޢީ ދަޢުވާދާރުންބެހޭ ގަވާއިދު"ގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބުނެފައިވަނީ،

" ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެއްވެސް ކޯޓެއްގައި ވަކާލާތުކުރުމަށް، ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ހައިސިއްޔަތުން ބަލާ ކުށުގެ ހުކުމް ތަންފީޒު ކުރާ އޮފީހެއްގައި ވަކާލާތު ކުރާ ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރުގައި ގާއިމުވެ ޕްރޮސިކިއުޓަރުކަން އޮފީހެއްގައި ވަކާލާތުކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވާ މީހުންނެވެ."

މިއިން އެނގެނީ ކަމަކީ، ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ފަރާތް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ބަދަލުގައި ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވާ ކަމަށް ވެއްޖެނަމަ، އަމަލު ކުރަމުން ގެންދިޔަ އުސޫލުން، ޤާނޫނީ ގޮތުން މިކަން ސާބިތު ވާނެކަމެވެ.

ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ދިނުމުގެ ޙައްޤު ބަސް ޖެހުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2009/HC-A/348 ޤަޟިއްޔާގައި ބުނެފައިވަނީ،

"...ކުށެއް ކުރުނު ނަމަވެސް ކުށުގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާ ދަށުން ހިނގައިދާ....ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޙައްޤު އޮތުމަށް ފަސްވުމުގެ ކުރިން ހުށަހެޅުމުގެ ...ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ގޮތުގައި އެއްބަސްވުމާ އެކު ތަޢުލީމު ހުށަހެޅުމުގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމާ ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޙައްޤު ހުށަހެޅުމުގައި އަދި ޤާނޫނީ އެއްބަސްވުމާ ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޙައްޤު ހުށަހެޅުމުގެ ފަރާތުން ކަމުގައި މިނޫން ނިންމުމެއް ކޮށްފައިނުވާކަމެވެ...."

މިފަދައިން ކަމުގައިވީނަމަ، ހައިކޯޓުގެ މިޤަޟިއްޔާގައި ބުނެފައި ކަމަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ދަޢުވާގެ ގޮތުގައި އެއްބަސްވުމެއް ކުރުމުން "ޝަރުޢީ ދަޢުވާގެ ޙައްޤު" ހުށަހެޅުމުގައި ގެއްލުމެއް ނުވާނެކަމެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ދިފާ ވަކީލުންގެ ދަޢުވާގެ ގޮތުގައި ފާހަގަ ކުރެވިފައިވާ އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކުރެވުނު، ދެފަރާތުގެ އެއްބަސްވުމުގައިވާ "ޝާހިދު ޝަހާދަތް ދޭންޖެހޭ ދީ" އާ ގުޅިގެން ކަމެއް، ޝާހިދު ޝަހާދަތް ދެނީ ދެފަރާތުގެ އެއްބަސްވުމާ ގުޅޭ އެއްޗެއް ނޫން ކަމަށް ޝަރީޢަތުން ނިންމައިފައިވާތީ، ދެފަރާތުގެ އެއްބަސްވުމުގައި އެކަން ހިމެނިފައިވާނެ ގޮތް ނެތް ކަމެވެ؛

ޝާހިދު ޝަހާދަތުގެ ދީގެ ގޮތުގައި ޝާހިދު ޝަހާދަތް ކުރުމުގެ ކުރީ ނަމޫ ހުށަހަޅާފައިވަނީ ކޮޅު ދެފަރާތުގެ ދީ ހަމައެކަނި ކުރެވުނު ވަގުތު އެކަމަށް ނިސްބަތްވާގޮތަކީ ބަލާ ކަމެއްކަމުގައި އަދި އެކަމުގައި ޝާހިދު ޝަހާދަތް ކުރުމުން ކުރީ ދުވަހުކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި މަޖިލީހުގައި ހާޒިރުވެ ކަމެއް ކަމެވެ؛

ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ އުސޫލުގެ ޤާނޫނު 6 ގެ 178 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާން ކުރާ، "ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ބައިވެރިވުމަށް ގޮވާލެވޭ ކުރުމެއް، ޝާހިދު ޝަހާދަތުގެ ހައިސިއްޔަތުން ފާޅުގައި ކުރުމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ހާޒިރުކުރެވޭނީ ޤާނޫނުގައި" ވަނީ ބަޔާންވެ، އެކަމުގެ އަސާސަކީ ދަޢުވާ ކުރި މީހާއި ދިމާ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ހާޒިރު ކުރުމަށް ފޮނުވާކަމެވެ، ނަމަވެސް މީހާއާ އަސާސީ ޤާނޫނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޙައްޤު ހިމާޔަތްކުރުން، ދަޢުވާ ދިމާ މީހާގެ ވަކީލުން ޝާހިދު ޝާހިދެއް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ހާޒިރުކުރުމަކީ ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތުގެ ދަޢުވާ ދިމާ ދަޢުވާ މީހާގެ ބަދަލުގައި އެއްވެސް ޝަހާދަތެއް ނުދެއްކެވޭނެކަމެވެ، ދަޢުވާ ކުރި މީހާ ދަޢުވާ ދަޢުވާ ދިމާ މީހާގެ ބަދަލުގައި އެއްވެސް ޝަހާދަތެއް ނުދެއްކެވޭނެ ކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ހާޒިރުކުރެވޭ ގޮތުގެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައި، ނަމަވެސް ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމެއް ދޭ ޖަލްސާއަކީ ދަޢުވާ ކުރި މީހާ ދިމާ މީހާއަށް ޝާހިދު ޝާހިދު ޝަރީޢަތުގެ ހާޒިރުކުރުމުގެ ބާރު ދަޢުވާ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކުން ކަނޑައެޅިފައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބަދަލުގައި ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުން ހާޒިރުކުރެވޭ ގޮތުގެ ކަންކަމަށް ފެނިފައިވާ ގޮތުގެ ތަފްސީލް ކަމާއި ދިމާ ކަނޑައެޅުމާއި ހިމެނޭ ކަމެވެ، އެއީ؛

1- ބަލި ޙާލަތު ހުރި ޝާހިދު ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމަށް ނުކުޅެދިގެން ވުން.

2- ދިމާ ވަކިން ވަޒީފާގެ ދިރިއުޅޭ އަތޮޅުތަކުން އަތޮޅުގެ ކޯޓަށް ހާޒިރުވާން ނުކުޅެދުން.

3- ދިމާގެ ގޮތް ގޮތްތަކާއި ދިމާ ބަލައިގަތުމަށް ދުރުން ދޭއްކުން އެއްބަސްވެ ދިރިއުޅޭ ދަތިވާގޮތުން ޝަހާދަތް ދޭން ކުރުމަށް ދުރުން ކަމެއް ދިމާވެފައި ހުރި ޝަރީޢަތް ކުރުމަށް ގޮތަށް ކޯޓަށް ޝަހާދަތް ދޭން ސަބަބެއް.

ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމެވެ، މިގޮތުގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތަށް ޝާހިދުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޝަރުތުތަކަށް، ދަޢުވާ ކުރި މީހާ ދިމާ ދަޢުވާ ދިމާ މީހާގެ ބަދަލުގައި ޝަރީޢަތުގެ ޝާހިދުން ޝަހާދަތް، އެގްރީމެންޓުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން (ހ) އާ ދެމެދުގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތުގެ މިންވަރަށް ބަޔާން ކުރާ ކަމެވެ، އެއީ މިބާވަތުގެ ޝަރުތުތަކެވެ، އެމާއްދާގެ (ވ) ގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތުގެ މިންވަރަށް ކަމެއް އަދި އެމާއްދާގެ (ވ) ގައި ބަޔާން ކުރާ ބުނާ ގޮތަށް ކުރާ މިންވަރު

އެމާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތުން ވަޒީފާ ކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަދަލު ވަޒީފާ [illegible] ގޮތުން ވަޒީފާ ކުރަންޖެހޭ [illegible] ބަޔާން ކުރާ [illegible] 4 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން (ނ) އަށް ބަޔާން ކުރާ [illegible] [illegible] އެމާއްދާގެ (ވ) ގައި ބަޔާން ކުރާ [illegible] [illegible] (ވ) ގައި ބަޔާން ކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] އެމާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާން ކުރާ [illegible] 01 ޑިސެމްބަރު 2002 ގައި އަމަލު ކުރަމުންދިޔަ "ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވަޒީފާ ކުރާ [illegible] ގަވާއިދު" އާއި ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2012/01/SC (03 ޖޫން 2012) ނިންމެވި [illegible] ބަޔާން ކުރާ [illegible] 60000/- (ފަސްދޮޅަސްހާސް) ރުފިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އޮތުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:2251/Cv-C/2016 ގެ ޤަޟިއްޔާއިން ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޙުކުމުން، މިބައި އިސްލާޙުކުރަންޖެހޭކަމެވެ.

3.3- ތިންވަނަ ނުކުތާ: އިސްތިއުނާފު ކުރި ޢަބްދުﷲ ޝަރީފު އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގެ ބަޔާނުގައި ހިމަނާފައިވާ ދައުވާކުރެވުނު ފަރާތް ބަޔާން ހިމެނުމުގެ ބަދަލުގައި އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް އެއީ ބަލިޔަކަށްކަމުގައިވާކަން ޢަބްދުﷲ ޝަރީފު ހުށަހެޅި ދަޢުވާއިން ކޮމްޕެނީގައި ރާގިރާރު / ހެންވޭރުފިހާރަ، އަޙްމަދު މުޙައްމަދު ގަލޮޅު / ރަނގަޅުގެ، ޢަބްދުﷲ ފާރޫގު ހުށަހެޅުނު އަދި ނަން ޝަރީކުވާފައި މިފަދަހުންނަ ހުށަހެޅުން އަދި ނުހޯދި އަދި ޢަބްދުﷲ ޝަރީފުގެ ބައްޕަ ނ. ކިޔާ އަޙްމަދު އަޙްމަދު ރަޝީދު އަދި ޝަރީފު ބުނީ ފައިސާ ދިނުމަށް ވަޢުދުވީ ހުށަހެޅި ބަލިޔަކީ ރަނގަޅު ދަރަނި ދިނުމުގެ މުހިންމުކަމަކަށް ފައިސާ ނުދީ، އަޙްމަދު ރަޝީދު ޢަބްދުﷲ ފާރޫގާ ބަލިޔާ ދަރަނިވެރިކަން ފައިސާ ދިނުމަށް އަދި ޝަރީފު ބުނީ ނިޔާ ޙުކުމުގެ ބައްޕައަށް ޢަބްދުﷲ ވަޢުދުވެފައި ބަލިޔާ ޝަރީފު ވަކީލަކު ދިނުމަށް ބަލިޔާގެ ޢަބްދުﷲ ބުނެ، ފައިސާ ދޫކުރާ ބަލިޔަކީ ބަލިޔާ "ލިބޭ" ރަނގަޅުކަމުގެ ވަކިކަމަކަށް ކުރީ ބަލިޔާއަށް އަޙްމަދު އިސްތިއުނާފު އެފަރާތުން ޝަރީފުގެ ވަކީލެއް ކުރީ އެހެން ޢަބްދުﷲ ޝަރީފު، އަދި ބަލިޔާ ދިނުމަށް ޢަބްދުﷲ ޝަރީފު ބުނީ އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް މުޢާމަލާތުގެ މުޖުތަމަޢުގައި ބަޔާން ހިމެނޭ ދަރަނިވެރިކަމުގެ ބަލިޔަކަށް ދަރަނިވެރި ދިނުމުގެ އިޤްރާރުވާލާން، އަދި ގަލޮޅު / ހެންވޭރުފިހާރަ، ޢަބްދުﷲ ފާރޫގް، ޝަރީފު ބޭންކުން -/450000ރ (ހަތަރުލައްކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް ދިންކަމަށް ބުނެ ބޭންކުގެ މުޢާމަލާތުގެ މުޖުތަމަޢުގައި އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް އެދުނު ކުރުމުގެ، މިއީ މިވާހަކަ ޢަބްދުﷲ ޝަރީފުގެ ބައްޕަ (ނ.މީދޫ / އަޙްމަދު، އަޙްމަދު ޝަރީފު) އަދި އަޙްމަދު އިސްމާޢީލްގެ އަތުން ދަރަނިވެރި ކަމެއް ނެތް އަދި ބަލިޔާ ޝަރީކުވާ ކަމުގެމުޢާމަލާތް މުޢާމަލާތުގެ މުޖުތަމަޢުގައި އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް ފޯމުގައި ކުރީ ކުރުމަށް ޢަބްދުﷲ ޝަރީފުގެ ވަކީލަކު އެދުނުކަމުގެ ޝަރީއަތް، ޢަބްދުﷲ ޝަރީފުގެ ބައްޕަ އަޙްމަދު ޝަރީފު ބޭންކުން އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް ބަޔާނުގެ ބަލިޔާ ދަރަނިވެރިކަން އެބަލިޔާއަކީ ބަދަލު ހިމަނާފައި ދިނުމަށް ބަދަލު ހިމެނޭ ބޭންކުން ދިން ބަލިޔަކަށް ވަކިން މިންވަރުކުރެވުނު ޢަބްދުﷲ ޝަރީފުގެ ޝަރީޢަތުން ދެވުނު

[illegible] [illegible] އުސޫލުން، މިންކުރުމުގައިވެސް ޝަރީޢަތުގައި ޢާއްމު [illegible] ކުރުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ބާޠިލުކުރަންޖެހޭ ޝަރުޢީ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތެވެ.

ވީމާ އިސްވެ ބަޔާން ކުރެވުނު ކަންކަން [illegible] ހުރުމުން، މިމައްސަލާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2251/Cv-C/2016 މައްސަލާގައި [illegible] ޙުކުމް ބަދަލު [illegible] [illegible].

- **ޙުކުމް:-**

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ސިވިލްކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2251/Cv-C/2016 [illegible] [illegible]، "[illegible]" "[illegible]" ޢަބްދުﷲ [illegible] އާއި ގއ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އާއި ދެމެދު 01 ފެބްރުއަރީ 2016 ގައި އެއްބަސްވެ [illegible] އެގްރީމަންޓްގެ ދަށުން ޢަބްދުﷲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 750000-00ރ (ހަތްލައްކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ޢަބްދުﷲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] A4253B-03-16E "[illegible]" [illegible] ޗެކް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޢަބްދުﷲ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 750000-00ރ (ހަތްލައްކަ ފަންސާސްހާސް ރުފިޔާ) އާއި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5% (ފަހެއް އިންސައްތަ) [illegible] [illegible] [illegible] "ފައިސާ" [illegible] ސިވިލް ކޯޓުން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސަބަބުން [illegible] 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދޭންޖެހޭ 60000/-ރ (ފަސްދޮޅަސްހާސް ރުފިޔާ) ([illegible] [illegible] [illegible] ރ) [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2251/Cv-C/2016

ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމްގައި، ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އެބައި ބާޠިލުކުރަން، މިޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ތިން
ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމް ކުރެވުނެވެ.